

Христина СНИГУР

ІАВВАОІ ІАЕ ВІСАЕОЕО ²І ІТААО²ЕІ І- А²ВЕУІ ІНО² І²АІДЕ^а ІНОА

Досліджено умови активізації інноваційної діяльності для підприємств в умовах сьогодення. Визначено головні об'єктивні джерела утворення пріоритетів інноваційного розвитку підприємств. Запропоновано класифікувати за окремими групами конкретні напрями пріоритетності інноваційного розвитку.

The terms of innovative activity for enterprises activation in the present time are investigated. The main objective sources of innovative enterprises' development priorities formation are determined. It is suggested to classify the specific trends of innovative development priorities by separate groups.

Структурна перебудова економіки, орієнтована на використання інтелектуальних ресурсів і розвиток високотехнологічних виробництв на протигагу матеріало- і енергомістким виробництвам, припускає створення умов для безперервного оновлення технологій і продукції, зростання освітнього рівня населення і вдосконалення управління шляхом нововведень (інновацій), заснованих на новітніх наукових знаннях. Інноваційна діяльність підприємств буде ефективною тоді, коли будуть створені передумови розвитку такої діяльності на рівні держави і регіонів.

Проблеми інноваційно-інвестиційної діяльності досліджують багато вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема І. А. Бланк, Дж. Бейлі, В. П. Божко, П. І. Гайдуцький, А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, Н. В. Ігошин, А. Кейн, Ю. М. Правик, Д. М. Черваньов. В умовах ринкового середовища можливостей для інноваційно-інвестиційної діяльності чимало. Однак існує суттєвий фактор ризику, особливо для економік із нестабільною економічною та політичною ситуацією. Тому на даному етапі постає питання дослідження умов активізації інноваційної діяльності для підприємств в умовах сьогодення, визначення головних об'єктивних джерел утворення пріоритетів інноваційного розвитку підприємств.

З огляду на вищезазначене мета даного дослідження полягає в необхідності запропонувати класифікацію за окремими групами конкретних напрямків пріоритетності інноваційного розвитку та встановити пріоритетні напрями інноваційної діяльності на рівні регіонів і підприємств.

В широкому значенні інновації розуміють як нові технології, види послуг, продукції, нові організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, фінансового та іншого характеру.

Власне кажучи, значення всієї економічної реформи полягає в створенні умов для підвищення сприйнятливості економіки до інновацій, розвитку інноваційного підприємництва і забезпечення економічного зростання за рахунок використання досягнень науки і техніки. Це зумовлює необхідність активізації інноваційної діяльності підприємств. Інноваційна діяльність – це діяльність із розробки й освоєння результатів досліджень, що підвищують ефективність способів і засобів здійснення конкретних процесів, у тому числі освоєння виробництва нової продукції і технологій. Інноваційна сфера охоплює: по-перше, безпосередньо сам об'єкт інновацій; по-друге, її суб'єкти – підприємства і підприємців, а також систему, що забезпечує просування інновацій до стадії їхньої реалізації (управління, інфраструктура, фінансова й інвестиційна підтримка) [1, с. 89]. З метою активізації інноваційної діяльності розробляється інноваційна політика, яка представляє сукупність принципів і заходів, що забезпечують створення сприятливого інноваційного клімату в країні. Інноваційна політика є складовою частиною соціально-економічної політики. Вона повинна об'єднувати науку, техніку, виробництво, споживання, фінансову систему, освіту і має бути орієнтованою на використання інтелектуальних ресурсів, розвиток високотехнологічних виробництв і пріоритети економіки.

На нашу думку, можна виокремити три головних об'єктивних джерела утворення пріоритетів інноваційного розвитку.

1. Зростаюча обмеженість виробничих ресурсів і виникнення на цій основі проблем поточної і передбаченої незбалансованості в господарстві країни. Чим більше обмежений який-небудь вид ресурсу, тим більшою мірою науково-технічний прогрес має бути сконцентрований на економії і заміщенні цього виду ресурсів.

2. Формування "точок зростання", тобто створення і впровадження новітніх технологій, організаційно-технічних заходів, які дають змогу забезпечити досягнення більш високих результатів розвитку за мінімальний проміжок часу.

3. Усунення або зменшення ступеня дії соціальних обмежень, пов'язаних зі здоров'ям, умовами праці та побуту людини, необхідність підтримки екологічної рівноваги.

Ми вважаємо, що конкретні напрями пріоритетності також необхідно класифікувати за окремими групами, в тому числі:

1) науково-технічні пріоритети вищого порядку. Основним критерієм їхнього відбору є відповідність конкретній меті розвитку суспільства в найближчій і віддаленій перспективах;

2) окремі інноваційні проекти, пов'язані з вирішенням завдань, як правило, короткострокового характеру, які мають велику актуальність для галузі та суб'єктів господарювання;

3) найважливіші види імпорту технологій, тобто використання політики запозичення найважливіших технологічних розробок або закупівлі підприємств "під ключ". Основна вимога полягає в тому, щоби була забезпечена швидка окупність валютних коштів, що витрачаються, і досягався "прорив" за конкретним напрямом НТП [2, с. 17].

Окрім загальнодержавних пріоритетів, формуються аналогічні пріоритети і на рівні регіонів та підприємств. Серед пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на цих рівнях ми виокремлюємо: ресурсозберігаючі технології, нові матеріали і джерела енергії; підвищення конкурентоспроможності продукції машинобудування і радіоелектроніки, розширення експорту і зайняття нових ніш світового ринку; імпортозаміщення виробництва; інформатика; телекомунікації і зв'язок; енергетика і транспорт; переробка і зберігання сільськогосподарської продукції; охорона навколишнього середовища.

Орієнтація науково-технічного прогресу на виробничі потреби доповнюється селекцією окремих напрямів розвитку науки і техніки відповідно до їхньої передбачуваної ефективності, включаючи строки отримання ефекту. Зважаючи на різний ступінь зрілості окремих технічних рішень і економічної окупності, послідовність їхньої реалізації узгоджується з реальними фінансовими і іншими можливостями.

Інноваційна політика базується на таких найважливіших принципах: визнання моделі інноваційного розвитку економіки як пріоритетної; створення державою економіко-правових умов та економічних механізмів, що забезпечують перетворення інновацій в суттєвий чинник економічного зростання [3, с. 27]; максимальне використання ринкових механізмів активізації інноваційної діяльності і підприємництва, створення рівних стимулів для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності; ефективний розвиток і використання власного науково-технічного потенціалу та його реформування відповідно до мети економічної політики; оптимальне поєднання інтересів розробників, виробників продукції та інвесторів, визнання об'єктів інтелектуальної власності джерелом доходів [4, с. 112].

Реалізація цих принципів вимагає проведення експертизи і формування законодавства з погляду найефективнішого стимулювання інноваційної діяльності і забезпечення розвитку інноваційних процесів у основних сферах промисловості, сільського господарства і соціального комплексу.

Ефективний інноваційний розвиток підприємств припускає широкий вибір інноваційних ідей і проектів. Джерелами ідей можуть бути дослідження і розробки в країні, досягнення світової науки і технології, що залучаються шляхом купівлі ліцензій, придбання або лізингу технологічного устаткування (довгострокової оренди машин, устаткування, споруд або видача устаткування напрокат), "ноу-хау" (технічні знання, досвід, документація), передача яких зумовлюється підписанням ліцензійних договорів та інших угод. Переваги в реалізації ідей мають отримувати ті з них, які в конкретних умовах забезпечують найкращий результат з найменшими витратами підприємств. Важливим є формування інфраструктури нововведень, що сприятиме просуванню інновацій на ринок.

В Україні триває розвиток системи страхування інноваційних проектів, інформаційної системи про передові технології і стан їхніх ринків, венчурних проектів, кваліфікованого інжинірингу, консалтингу й аудиту. Передбачається забезпечення захисту прав на результати інтелектуальної праці, розвиток малого науково-інноваційного підприємництва, тобто сприятливих економічних, правових, організаційних та інших умов для виникнення нових фірм, зайнятих створенням і комерціалізацією науково-технічних нововведень.

Ми вважаємо, що потрібно створити відповідний рівень стандартизації, метрології і сертифікації, ефективної патентної системи, що забезпечує захист прав на результати інтелектуальної праці. Механізм реалізації інноваційних напрямів підприємств припускає також використання різного роду регуляторів:

пільгового оподаткування в науковій сфері, субсидіювання, пільгового довгострокового кредитування розробників і споживачів науково-технічної продукції, збільшення витрат на НДДКР, стимулювання праці науковців, здійснення підготовки кадрів. Триває науково-технічна співпраця із зарубіжними країнами [5, 86].

В сучасних умовах, коли розвиток науки і техніки досяг виключно великих масштабів, жодна з країн, навіть таких, як США, Японія, Німеччина, Росія, з їхнім величезним науковим потенціалом, не спроможна забезпечити розвиток всіх напрямів науково-технічного прогресу. Потрібна наявність широких зв'язків із зовнішнім світом, науково-технічна спеціалізація, участь у світовому розподілі праці, ефективне використання зарубіжного науково-технічного досвіду.

Зарубіжний досвід свідчить, що в періоди уповільнення економічного зростання в країнах не знижують, а збільшують витрати на науку і технологічне переоснащення виробництва. Особливу увагу зосереджують на підготовці кадрів, орієнтованих на інноваційну діяльність. Витрати на НДДКР у 2008 р. збільшилися в два рази порівняно з 2000 р. [6]. Намічається посилення прямої підтримки сфери НДДКР бюджетними коштами з доведенням їхньої частки в загальному обсязі фінансування до 50% і здійснення переходу до фінансової підтримки інноваційних проектів, а також створення фондів для фінансування НДДКР. Збільшення витрат на науку сприятиме зниженню відпливу фахівців із науково-технічної сфери, створенню нових науково-інноваційних підприємств і розвитку інноваційної діяльності.

Для ефективного управління інноваційними процесами підприємств необхідний моніторинг, оцінка інноваційної діяльності, прогнозування НТП, розробка державних, галузевих, регіональних та міждержавних науково-технічних програм і механізмів їхньої реалізації.

Література

1. Медынский В. Г. *Инновационный менеджмент : учеб.* / В. Г. Медынский. – М. : Инфра-М, 2005. – 268 с.
2. Афонин И. В. *Инновационный менеджмент : учеб. пособ.* / И. В. Афонин. – М. : Гардарики, 2005. – 224 с.
3. Череп А. В. *Необхідність здійснення інноваційної діяльності* / А. В. Череп // *Проблеми трансформаційної економіки : міжнар. наук.-практ. конф., 28–30 трав. 2009 р. : матер. – Дніпропетровськ : Нац. гірнич. ун-т, 2009. – Т. III. – С. 27–28.*
4. Василенко В. О. *Інноваційний менеджмент : навч. посіб.* / В. О. Василенко, В. Г. Шматько. – К. : ЦУЛ, 2005. – 440 с.
5. *Інноваційні процеси в системі державного управління і місцевого самоврядування* / [Афанасьєв М. В., Шемаєва Л. Г., Аведян Л. Й., Гордієнко Л. Ю.]. – Харків : ХНЕУ, 2006. – 210 с.